

Šejla Ćatić^{*1}

**PRAVNI IZVORI ZABRANJENIH SPORAZUMA KAO
NEDOZVOLJENOG OBLIKA KONKURENCIJSKOG
DJELOVANJA U PRAVU KONKURENCIJE NA
NIVOU EVROPSKE UNIJE I NA NIVOU BOSNE I
HERCEGOVINE**

SAŽETAK

Zabranjeni sporazumi kao nedozvoljeni oblik konkurencijskog djelovanja u pravu konkurenčije u našoj državi su regulisani Zakonom o konkurenčiji Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 48/05, 76/07 i 80/09-u daljem tekstu Zakon o konkurenčiji BiH), te je istim regulisano pitanje pojavnih oblika ovih sporazuma, dopušteni izuzeci, posljedice zabranjenih sporazuma, procedure pokretanja i provođenja postupka, te utvrđivanja postojanja zabranjenih sporazuma kao i sankcije za iste. Ovi sporazumi se nazivaju još i monopolskim sporazumima. Zakon o konkurenčiji BiH je gotovo u svemu usklađen sa propisima Evropske unije u ovoj oblasti, a ta usklađenost proizlazi iz toga što je pri harmonizaciji korištena tehnika „prepisivanja“ evropskog zakonodavstva. Predmet ovog rada jeste prikaz i analiza pravnih izvora zabranjenih sporazuma kao nedozvoljenog oblika konkurencijskog djelovanja u pravu konkurenčije na nivou Evropske unije i na nivou Bosne i Hercegovine.

289

Ključne riječi: pravo konkurenčije, zabranjeni sporazumi, pravni izvori zabranjenih sporazuma, usklađivanje, propisi na nivou Bosne i Hercegovine, propisi na nivou EU

---

¹ mr. iur., sudija u Općinskom sudu u Tuzli, Plane 29, 75203 Tuzla; e-mail: sejlac@hotmail.com;

UVOD

Jedno od osnovnih načela koje važi na polju obligacionog prava jeste načelo autonomije volje stranaka koje podrazumijeva, između ostalog, i slobodu ugovaranja. Ovo načelo je ograničeno time da ugovorni partneri ne mogu zaključivati ugovore protivne javnom poretku i prinudnim propisima društva. U tom smislu, država u oblasti konkurenčije donosi propise o pravilima ponašanja tržišnih učesnika koja imaju za cilj da osiguraju pristup tržištu što većem broju tržišnih učesnika i osiguranje istih, ili bar približno istih uslova za sve.

Kao jedna od zemalja koje teže ulasku u Evropsku uniju, Bosna i Hercegovina dužna je ispuniti niz uslova, između kojih je i osiguranje slobodne tržišne konkurenčije, što je podrazumijevalo i donošenje propisa na polju prava konkurenčije. Ovi propisi odnose se na pitanje zabranjenih sporazuma, zloupotrebe dominantnog položaja i na pitanje koncentracija.

Na nivou Evropske unije je već s uspostavljanjem Evropske ekonomiske zajednice, tačnije Ugovorom o uspostavljanju EEZ iz 1957. godine, uvedena zabrana sporazuma određenog sadržaja, kao jedan od nedozvoljenih oblika ponašanja učesnika na tržištu, a pravo konkurenčije koje obuhvata i pitanje zabranjenih sporazuma, u Bosni i Hercegovini počinje se razvijati od 2000. godine, kada je BiH potpisala Sporazum o slobodnoj trgovini sa Republikom Hrvatskom, dana 19. decembra 2000. godine, na snagu stupio 01.02.2005. godine, a zatim slijede sporazumi o slobodnoj trgovini s Jugoslavijom, Moldovom, Makedonijom, Albanijom i Kosovom. Za pravo konkurenčije, a time i zabranjene sporazume značajan je i Sporazum o slobodnoj trgovini u Centralnoj Evropi (CEFTA 2006)², a naročit značaj imaju Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njenih država s jedne, i Bosne i Hercegovine s druge strane, potpisani 16.06.2008. godine i Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske zajednice i Bosne i Hercegovine koji je stupio na snagu 01.07.2008. godine.

Navedeni akti su stvorili osnovu za razvoj prava konkurenčije, a 2001. godine donesen je Zakon o konkurenčiji koji je sadržavao osnovna pravila konkurenčije iz članova 81. i 82. Ugovora o osnivanju Evropske zajednice. Međutim, isti nije bio u skladu sa praksom i pravnom stečevinom evropske zajednice, te je 2005. godine donesen novi Zakon o konkurenčiji BiH koji je u velikoj mjeri usklađen sa evropskim zakonodavstvom u odnosu na ovu materiju.

Ovaj rad ima za predmet prikaz pravnih izvora zabranjenih sporazuma kao nedozvoljenog oblika konkurenčijskog djelovanja u pravu konkurenčije

---

² Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 9/07

na nivou Evropske unije i na nivou Bosne i Hercegovine, a to svakako podrazumijeva i prikaz izvora prava konkurencije uopšte, budući da su zabranjeni sporazumi dio prava konkurencije.

1. Podjela izvora prava

Osnovna podjela izvora prava u oblasti zabranjenih sporazuma u smislu ovog rada jeste podjela na izvore prava na nivou Bosne i Hercegovine, i izvore prava na nivou Evropske unije. Izvore prava na nivou Bosne i Hercegovine dalje dijelimo na domaće (ustav, zakon i podzakonski akti) i na međunarodne (Sporazumi o slobodnoj trgovini, CEFTA 2006, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima). Domaći izvori tradicionalno regulišu ovu oblast, ali je veliki značaj i spomenutih međunarodnih izvora, odnosno pomenutih sporazuma, koji predstavljaju osnovnu eksternu determinantu kreiranja domaćeg poslovnog sistema.³

Što se tiče EU, izvori su prije svega osnivački ugovori od Ugovora iz Pariza iz 1951. i Rimskog ugovora iz 1957., preko Ugovora o Evropskoj uniji, Ugovora iz Amsterdama i Nice, sve do Lisabonskog ugovora iz 2007. godine, (primarni izvori), zatim direktive i uredbe (sekundarni izvori) te sudska praksa. Karakteristično za izvore prava na nivou EU jeste njihova razuđenost, odnosno norme antimonopolskog prava su, pored ugovora, sadržane i u velikom broju direktiva, uredbi, odluka i mišljenja Komisije i Savjeta, što otežava upoznavanje sa njegovom sadržinom i ponašanje u skladu sa tim normama.⁴

291

1.2. Domaći izvori

1.2.1 Ustav

Poslovni ambijent Bosne i Hercegovine je u posljednjih 20 godina doživio temeljite promjene, gdje su nestali brojni instituti iz ranijeg sistema (organizacije udruženog rada, služba društvenog knjigovodstva itd.), a došlo je do kreiranja novog tržišta i mijenjanja pozicije države u odnosu na tržište, pri čemu se osnov promjena nalazi u Ustavu BiH, odnosno u njegovoj preambuli.⁵ Ustav kao najviši zakonodavni akt svake države,

---

³ E. Rizvanović, „Izgradnja poslovnog sistema u Bosni i Hercegovini-put prema plauzibilnosti”, *Zbornik radova VIII Savjetovanja iz oblasti gradanskog prava*, 2013, 280.

⁴ D. Marković-Bajalović, „Antimonopolsko pravo Evropske ekonomске zajednice”, *Strani pravni život*, 39: 1/1995, 58.

⁵ E. Rizvanović „Poslovni ambijent u Bosni i Hercegovini i evropski integracioni procesi”, *Pravni savjetnik*, 12: 10/2012, 6.

daje određene osnovne principe važne između ostalog i za područje prava konkurencije. Ustavne pretpostavke pravnog uređivanja konkurencije i prava konkurencije su sadržane pretežno u preambulama Dejtonskog ustava BiH i Ustava Federacije BiH, pri čemu se analizom ustavnih rješenja kao osnovne pretpostavke izdvajaju privatno vlasništvo, slobodna tržišna ekonomija i individualne slobode.⁶ Već u preambuli Aneksa 4 Dejtonskog sporazuma-Ustava BiH, istaknuta je opredjeljenost za postuzanje opće dobrobiti i privrednog rasta zaštitom privatne imovine i promoviranjem tržišne privrede, a sve na osnovu poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti.

Mada Ustav BiH ne sadrži odredbe koje se direktno odnose na pravo konkurencije i zabranjene sporazume, ipak osnovna ustavna načela predstavljaju temelj za funkcionisanje prava konkurencije u cijelini. Tako član 4. sadrži odredbe koje se odnose na kretanje roba, usluga, kapitala i lica, predviđajući da postoji sloboda kretanja širom Bosne i Hercegovine i da država i entiteti neće ometati punu slobodu kretanja lica, roba, usluga i kapitala širom Bosne i Hercegovine, te da entiteti neće provoditi bilo kakvu kontrolu na granici između entiteta. Ove odredbe predstavljaju osnovu za razvoj slobodne konkurencije na području naše države. Također su značajne i odredbe koje se odnose na osnovna ljudska prava, a za područje konkuren-cije bitni su sloboda mirnog okupljanja i sloboda udruživanja sa drugima, pravo na slobodu kretanja i prebivališta, pravo na imovinu, itd. Osim toga značajne su i odredbe čl. II 2. koji propisuje da se prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda⁷ i u njenim protokolima direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini i da ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima. Jedna od najznačajnijih odredbi jeste član 11 koji propisuje pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja sa drugima bez ikakvih ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i neophodna u demokratskom društvu iz Konvencijom jasno utvrđenih razloga, te član 14. koji predviđa da se uživanje prava i sloboda predviđenih u Konvenciji obezbjeđuje bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

1.2.2. Zakoni

Zakoni predstavljaju jedan od najznačajnijih izvora prava na polju prava konkurencije i zabranjenih sporazuma kao nedozvoljenog oblika

⁶ M. Trifković /M. Simić/ V. Trivun, *Poslovno pravo-ugovori, vrijednosni papiri i pravo konkurencije*, Ekonomski fakultet u Sarajevu, Sarajevo 2004., 419.

⁷ Konvencija je potpisana u Rimu 4. novembra 1950. godine, kasnije izmijenjena protokolima br. 11 i 14 dopunjena protokolima br. 1, 4, 6, 7, 12 i 13.

konkurenčijskog djelovanja. U tom smislu osnovni propis za ovo područje jeste Zakon o konkurenciji BiH, koji daje osnovne principe prava konkurenčije, pojavne oblike nedozvoljenog ponašanja, te određuje nadležni organ za odlučivanje o povredama i njegovo postupanje. Njegova karakteristika je da je u većoj mjeri uskladen sa pravom EU iz ove oblasti, te je značajno unaprijeđen u mnogim rješenjima u odnosu na ranije doneseni Zakon o konkurenciji iz 2001. godine. S obzirom na navedeno, ovaj Zakon predstavlja korak bliže unijskim propisima i validnu osnovu za izgradnju jedinstvenog ekonomskog prostora.⁸ Jedna od specifičnosti propisa koji se odnose na konkurenčiju jeste sličnost svih zakona o konkurenčiji zemalja u okruženju gdje u materiji zabranjenih sporazuma svi zabranjuju istu vrstu sporazuma i propisuju istu pravnu posljedicu povrede zakona, ništavost, a razlog sličnosti je to što je svim zakonopiscima bio istovjetan uzor, a to je čl. 81 (ranije čl. 85) Ugovora o osnivanju Evropske Zajednice.⁹

Članom 2 Zakona o konkurenčiji BiH predviđena je njegova primjena na sva pravna i fizička lica koja se posredno ili neposredno bave proizvodnjom, prodajom roba i pružanjem usluga, učestvuju u prometu roba i usluga i koja mogu svojim djelovanjem sprječavati, ograničavati ili narušavati tržišnu konkurenčiju na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine ili značajnijem dijelu tržišta (privredni subjekti), i to na: a) privredna društva, preduzeća i preduzetnike i njihova udruženja bez obzira na oblik vlasništva, sjedište ili prebivalište; b) organe državne uprave i lokalne samouprave, kada posredno ili neposredno učestvuju ili utječu na tržište; c) ostala fizička i pravna lica koja neposredno ili posredno, stalno, povremeno ili jednokratno učestvuju na tržištu, bez obzira na pravni status, na oblik vlasništva, sjedište ili prebivalište, kao što su udruženja, sportske organizacije, ustanove, zadruge, nosioci prava intelektualne svojine. Zakon se primjenjuje i na privredne subjekte koji imaju kontrolu nad drugim privrednim subjektom, te na privredne subjekte pod njihovom kontrolom. Pod pojmom privrednog subjekta pod kontrolom drugog privrednog subjekta smatra se privredni subjekt u kojem drugi privredni subjekt neposredno ili posredno: a) ima više od polovine udjela ili dionica, ili b) može ostvarivati više od polovine glasačkih prava, ili c) ima pravo na postavljanje više od polovine članova uprave, nadzornih odbora, odnosno odgovarajućeg tijela za upravljanje, te vođenje poslova, ili d) na drugi način ima pravo na upravljanje poslovanjem privrednog subjekta.

Važna značajka Zakona o konkurenčiji BiH jeste njegova eksteritorijalna primjena. Naime, specifična priroda zakonodavstva o zaštiti konku-

⁸ E. Rizvanović, „Sporazumi o slobodnoj trgovini i ekonomska funkcija države”, *Zbornik radova Aktualnosti građanskog i trgovackog zakonodavstva i pravne prakse*, 5/2007, 213.

⁹ Zoran V. Radović „Zakon o zaštiti konkurenčije RS”, *Pravo i privreda*, 44: 1-4/2007, 2.

rencije se ogleda u načinu na koji se uređuje primjena istog na situacije sa prekograničnim elementom, gdje se radi o zakonima koji uređuju važne općedruštvene interese u oblasti privatnopravnih odnosa, pa stoga sadrže i norme koje uređuju situacije kada se iste primjenjuju i na određene činjenične situacije vezane za teritoriju druge države, odnosno norme koje se odnose na eksteritorijanu primjenu domaćeg prava.¹⁰ Ovakve odredbe sadrži i Zakon o konkurenciji BiH koji predviđa primjenu i na privredne subjekte sa sjedištem i prebivalištem u inozemstvu, ako njihovo djelovanje proizvodi značajan efekt na tržište Bosne i Hercegovine ili na značajnjem dijelu tržišta.¹¹ Konkurencijsko vijeće kao poseban organ ustanovljen radi zaštite konkurenčije, odlučivalo je već u slučajevima kada je zahtjev za pokretanje postupka bio usmjerjen protiv lica koje ima sjedište u drugoj državi, u konkretnom slučaju u Srbiji. Radilo se o privrednom subjektu Apatinska pivara doo, Apatin, u predmetu pokrenutom radi utvrđivanja postojanja zabranjenog sporazuma. Ovaj privredni subjekt se pozivao na to da Konkurencijsko vijeće nije nadležno za vođenje postupka, a Vijeće je zauzelo stav da su navodi o nenadležnosti neosnovani, imajući u vidu odredbe člana 2. st. 3. Zakona o konkurenciji BiH, ističući da je „Konkurencijsko vijeće analizom relevantnog tržišta zaključilo da Apatinska pivara s obzirom na količinu uvezenih i plasiranih proizvoda Apatinske pivare na tržištu BiH proizvodi značajan učinak na relevantnom tržištu“¹², pa u tom smislu Vijeće ima nadležnost za odlučivanje u ovom predmetu, s obzirom na navedene okolnosti.

Što se tiče zabranjenih sporazuma, isti su regulisani članom 4 stav 1 Zakona o konkurenciji BiH koji propisuje da su zabranjeni sporazumi, ugovori, pojedine odredbe sporazuma ili ugovora, zajednička djelovanja, izričiti i prešutni dogовори privrednih subjekata, kao i odluke i drugi akti privrednih subjekata koji za cilj i posljedicu imaju sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišne konkurenčije na relevantnom tržištu, a koji se odnose na direktno ili indirektno utvrđivanje kupovnih i prodajnih cijena ili bilo kojih drugih trgovinskih uslova, ograničavanje i kontrolu proizvodnje, tržišta, tehničkog razvoja ili ulaganja, podjelu tržišta ili izvora snabdijevanja, primjenu različitih uslova za identične transakcije s drugim privrednim subjektima, dovodeći ih u nepovoljan položaj u odnosu na konkurenčiju, ili zaključivanje takvih sporazuma kojima se druga strana uslovjava da prihvati dodatne obaveze koje po svojoj prirodi ili običajima u trgovini nisu u vezi s predmetom sporazuma.

¹⁰ M. Stanivuković „Primena domaćih pravila o zaštiti konkurenčije na pravne odnose sa međunarodnim elementom po uzoru na pravo Evropske zajednice“, *Anal Pravnog fakulteta u Beogradu*, 57: 2/2009, 111. i 112.

¹¹ Čl. 2. st. 3. Zakona o konkurenciji BiH

¹² Rješenje Konkurencijskog vijeća BiH 02-26-2-028-145-II/11 od 04.09.2012. godine

Ukoliko bi takav sporazum ipak bio zaključen, Zakon kao posljedicu propisuje ništavost. Međutim, u stavu 3 člana 4 ostavlja se mogućnost da takav sporazum ne bude zabranjen ako doprinose unapređenju proizvodnje ili distribucije robe i/ili usluga unutar BiH, ili promociji tehničkog i ekonomskog razvoja, ali pod uslovom da potrošačima omogućava pravičan udio koristi koja iz njih proizilazi. Da bi se radilo o dopuštenom izuzetku, Zakon propisuje da takvi sporazumi mogu nametati samo ograničenja neophodna za postizanje ciljeva i pri tome ne omogućavaju isključivanje konkurenčije u bitnom dijelu predmetnih proizvoda ili usluga.

Osim Zakona o konkurenčiji BiH, značajne odredbe za polje konkurenčije, a time i oblast zabranjenih sporazuma sadrži i Zakon o obligacionim odnosima¹³ koji propisuje da su učesnici u prometu dužni da u obligacionim odnosima postupaju u skladu sa načelom jedinstva tržišta i utvrđenom ekonomskom politikom, da ne remete stabilnost tržišta i da ne nanose štetu drugim učesnicima na tržištu, potrošačima i društvenoj zajednici kao cjelini.¹⁴

Odredbe primjenjive na polju prava konkurenčije sadrže još i Zakon o privrednim društvima Federacije Bosne i Hercegovine,¹⁵ Zakon o privrednim društvima Republike Srpske¹⁶, Zakon o unutrašnjoj trgovini Federacije Bosne i Hercegovine¹⁷, Zakon o trgovini Republike Srpske¹⁸, Zakon o kontroli cijena Federacije Bosne i Hercegovine¹⁹, Zakon o regulisanju cijena Republike Srpske²⁰, Zakon o općoj sigurnosti proizvoda Bosne i Hercegovine²¹, Zakon o nadzoru nad tržištem Bosne i Hercegovine²² Zakon o tržišnoj inspekciji Federacije Bosne i Hercegovine²³ i tako dalje.

---

¹³ Službeni list SFRJ, broj 29/78, 39/85 i 57/89 i „Službeni list RBiH”, broj 2/92,13/93, 13/94

¹⁴ čl. 9. Zakona o obligacionim odnosima („Službeni list SFRJ”, broj 29/78, 39/85 i 57/89 i „Službeni list RBiH”, broj 2/92,13/93, 13/94)

¹⁵ Službene novine FBiH, broj 23/99, 45/00, 2/02, 6/02, 29/03, 68/05, 91/07, 84/08, 88/08, 7/09 , 63/10, 75/13

¹⁶ Službeni glasnik RS, broj 127/08, 58/09, 100/11

¹⁷ Službene novine FBiH, broj 40/10

¹⁸ Službeni glasnik RS, broj 6/07

¹⁹ Službene novine FBiH, broj 2/95, 75/08

²⁰ Službeni glasnik RS, broj 106/09

²¹ Službeni glasnik BiH, broj 102/09

²² Službeni glasnik BiH, broj 5/04,44/07, 102/09

²³ Službene novine FBiH, broj 2/95

Usklađenost Zakona o konkurenciji BiH sa unijskim propisima ne znači i stvarno onaj stepen zaštite konkurenčije koji postoji na nivou EU. Zakon zaista pruža mogućnost svim privrednim subjektima da traže zaštitu u slučaju kada sumnjaju na postojanje nedozvoljenog konkurenčijskog ponašanja, no postavlja se pitanje stvarne ravnopravnosti subjekata u kontekstu trenutnog stanja u BiH, odnosno loše provedene privatizacije, nakon koje većina privatiziranih privrednih subjekata propada, kao i pitanja državne pomoći. Naime Zakon o sistemu državne pomoći u BiH donesen je tek 2012. godine, i rezultate istog treba tek očekivati i pratiti u narednom periodu, u smislu njegovog uticaja na privredu i na samu konkurenčiju.

1.2.3. Podzakonski akti

Podzakonski akti u oblasti prava konkurenčije predstavljaju značajan izvor prava, imajući u vidu da se zakonima daju osnovne postavke, dok se podzakonskim aktima iste bliže razrađuju radi provedbe. Konkurenčijsko vijeće je Zakonom o konkurenčiji Bosne i Hercegovine ovlašteno da donosi podzakonske akte i to, između ostalog, radi propisivanja bližih kriterija i načina utvrđivanja relevantnog tržišta, definisanja grupnih izuzeća kod zabranjenih sporazuma, definisanje kategorije dominantnog položaja, način plaćanja, i proceduru ublažavanja i oslobođanja izrečenih kazni u skladu sa Zakonom i tako dalje.

U tom smislu doneseni su brojni podzakonski akti, a u oblasti zabranjenih sporazuma između ostalog Odluka o sporazumima male vrijednosti,²⁴ Odluka o utvrđivanju relevantnog tržišta,²⁵ Odluka o grupnom izuzeću sporazuma o osiguranju,²⁶ Odluka o grupnom izuzeću sporazuma o distribuciji i servisiranju motornih vozila,²⁷ Odluka o grupnom izuzeću sporazuma između privrednih subjekata koji djeluju na različitim nivoima proizvodnje odnosno distribucije (vertikalni sporazumi),²⁸ Odluka o bližem definiranju načina plaćanja periodičnog plaćanja kazne,²⁹ Odluka o proceduri oslobođanja odnosno ublažavanja kazne (liniency policy)³⁰, Odluka o skupnom izuzeću sporazuma o prijenosu tehnologije, licenci i know how³¹ i tako da-

²⁴ Službeni glasnik BiH, broj 86/05, 34/10

²⁵ Službeni glasnik BiH, broj 18/06

²⁶ Službeni glasnik BiH, broj 15/06

²⁷ Službeni glasnik BiH, broj 16/06

²⁸ Službeni glasnik BiH, broj 18/06

²⁹ Službeni glasnik BiH, broj 31/06

³⁰ Službeni glasnik BiH, broj 34/10

³¹ Službeni glasnik BiH, broj 15/06

lje. Svi ovi akti detaljnije razrađuju pojedina pitanja na koja se odnose i doprinose efiksnoj zaštiti konkurenциje i provođenju propisa iz ove oblasti, te sprečavanju zaključivanja zabranjenih sporazuma kao i otkrivanju istih.

U oblasti zabranjenih sporazuma, članom 5 Zakona o konkurenциji BiH propisano je da Konkurencijsko vijeće na zahtjev jedne ili više stranki u sporazumu može donijeti rješenje o pojedinačnom izuzeću od zabrane sporazuma iz člana 4. stav 1. zakona, ako sporazum ispunjava uslove iz člana 4 stav 3 ovog zakona, dok je stavom 2 propisano da, ukoliko Konkurencijsko vijeće u zakonom propisanom roku nije donijelo rješenje, smatra se da je predmetni sporazum izuzet od zabrane propisane u članu 4. stav Zakona o konkurenциji BiH, a stavom 3 je data i mogućnost preispitivanja već izuzetog sporazuma pod određenim uslovima, te nakon toga Konkurencijsko vijeće može poništiti, ukinuti ili izmijeniti rješenje.

1.3. Međunarodni izvori

1.3.1. Sporazumi o slobodnoj trgovini

Sporazumi o slobodnoj trgovini, koje je BiH potpisala sa zemljama u okruženju, bili su preteča Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini odnosno CEFTA-e 2006. Takve sporazume BiH je zaključila sa Republikom Albanijom³², Republikom Makedonijom³³, Republikom Hrvatskom³⁴, Republikom Moldovom³⁵, SR Jugoslavijom³⁶ te sa Misijom privremene uprave Ujedinjenih naroda na Kosovu (UNMIK).³⁷

297

---

³² Sporazum o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Albanije, potpisani 28. aprila 2003. godine, stupio na snagu 1. decembra 2004. godine (Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 8/04)

³³ Sporazum o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Makedonije, potpisani 20. aprila 2002. godine, stupio na snagu 1. jula 2002. godine (Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 9/03)

³⁴ Sporazum o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske, potpisani 19. decembra 2000. godine, stupio na snagu 1. februara 2005. godine (Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 11/04)

³⁵ Sporazum o slobodnoj trgovini između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Moldove, potpisani 23. decembra 2002. godine, stupio na snagu 1. oktobra 2004. godine (Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 5/04)

³⁶ Sporazum o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Savezne Vlade Savezne Republike Jugoslavije, potpisani 1. februara 2002. godine, stupio na snagu 1. jula 2002. godine (Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 4/02)

³⁷ Privremeni sporazum o slobodnoj trgovini između Vijeća ministara Bosne i Hercegovine Misije privremene uprave Ujedinjenih naroda na Kosovu (UNMIK), potpisani 19. oktobra 2006. godine (Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovori, broj 7/07)

Šejla Ćatić

Sporazumi predviđaju postepeno smanjivanje, a zatim i ukidanje carina, taksi jednakog efekta kao i carina i ostalih taksi fiskalne prirode na određene proizvode iz zemalja potpisnica, kao i zabranu uvođenja novih i ukidanje postojećih količinskih ograničenja i mjera jednakog dejstva kod uvoza i izvoza. Tako je Sporazumom sa Republikom Hrvatskom predviđeno da ugovorne stranke neće u međusobnoj trgovini industrijskim proizvodima uvoditi nove uvozne carine, nove takse jednakog dejstva kao carine, niti ostale uvozne takse fiskalne prirode, od dana početka primjene Ugovora, te je predviđen intenzitet smanjenja već postojećih carina³⁸, dok je u pogledu izvoznih carina i taksi jednakog dejstva u međusobnoj trgovini industrijskim proizvodima predviđeno da se neće uvoditi nove, kao i da će se od dana početka primjene Ugovora ukinuti sve izvozne carine ili takse s jednakim dejstvom kao carine, te ostale izvozne takse fiskalne prirode.³⁹

Odredbe ovih sporazuma insistiraju na poštivanju osnovnih načela međunarodne trgovine, ali istovremeno uvažavaju hendikepiranost BiH izraženu kroz niži stupanj razvoja u odnosu na drugu ugovornu stranu.⁴⁰ Njihov cilj bio je da doprinesu jačanju europskih integracijskih procesa u jugoistočnoj Evropi, osiguraju otklanjanje prepreka i uspostavljanje područja slobodne trgovine. Međutim, određenim odredbama sporazuma, koje ovlašćuju domaće institucije da u određenim opravdanim slučajevima preduzmu protekcionističko-subvencionističke mjere po procedurama koje su sporazumima predviđene, anuliraju se efekti liberalizacije viđeni kroz postepeno ukidanje carina i drugih dažbina.⁴¹

Stupanjem na snagu CEFTA-e 2006 godine, navedeni bilateralni sporazumi o slobodnoj trgovini su otkazani, ali je njihov doprinos svakako značajan u smislu razvoja prava konkurenčije.

1.3.2. Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA)

Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini (CEFTA) predstavlja sporazum o slobodnoj trgovini između zemalja centralne i jugoistočne Evrope, koji podrazumijeva liberalizaciju trgovine na recipročnoj bazi, a što znači da svi partneri eliminišu carine na uvoz sa teritorije drugih partnera.⁴² Zaključen je 1992. godine, kasnije postepeno proširivan, a

³⁸ čl. 4. Sporazuma o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

³⁹ čl. 5. Sporazuma o slobodnoj trgovini između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

⁴⁰ E. Rizvanović (2007) 208.

⁴¹ Ibid., 209.

⁴² Ekonomski i politički saradnji u jugoistočnoj Evropi, CEFTA 2006, 5, (www.parlement.ba), stranici pristupljeno 21.03.2015. godine)

2006., zaključuje se Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini, ili CEFTA 2006. Ovaj Sporazum imao je dvostruki značaj koji se ogleda u razvoju ekonomskih odnosa sa susjednim zemljama ali i kao priprema za adaptiranje standardima i mehanizmima funkcionsanja unutrašnjeg tržišta.⁴³ Kroz ovaj Sporazum, EU i Svjetska trgovinska organizacija su na područje jugoistočne Europe prenijele model liberalizacije trgovinskih odnosa.⁴⁴ Neke od prednosti koje su naznačene u CEFTA-i su ubrzanje na putu prema Evropskoj uniji, pojednostavljenje ugovornih odnosa, ujednačavanje uslova u pogledu investiranja, unapređenje načina rješavanja sporova i tako dalje.⁴⁵

Potpisnice CEFTA-e 2006 sporazumom potvrđuju svoje opredjeljenje za ukidanjem barijera u međusobnoj trgovini, stvaranje povoljnijih uslova za razvoj iste i za unapređenje trgovinske i ekonomske saradnje u područjima od zajedničkog interesa. CEFTA ustanovljava „mini“ unutrašnje tržište, koje tržište čine tržišta zemalja članica CEFTA-e i na određeni način priprema zemlje potpisnice za prijem u EU, i nastupanje na mnogo većem, evropskom unutrašnjem tržištu, i usvajanje pravila ponašanja ovog tržišta. Pri zaključenju ovog sporazuma imalo se u vidu i stanje 2006. godine, koje se odnosi na postojanje državnih monopola i državnih trgovinskih preduzeća, pa je članom 19. stav 1. CEFTA-e propisana obaveza strana da prilagode svoje državne monopole komercijalnog karaktera, ili državna trgovinska preduzeća, u cilju obezbjeđivanja nediskriminacije među preduzećima strana, u pogledu uslova pod kojima se roba nabavlja i plasira na tržištu u skladu sa pravilima Svjetske trgovinske organizacije.⁴⁶

Ciljevi CEFTA 2006 su propisani članom 1. i između ostalog su, konsolidacija postojećeg nivoa liberalizacije, koji je postignut kroz bilateralne sporazume o slobodnoj trgovini između strana u jedan sporazum, poboljšanje uslova za podsticanje ulaganja i ukidanje barijera i poremećaja u trgovini, kao i osiguranje pravičnih uslova konkurenциje koji utiču na trgovinu i ulaganja te postepeno otvaranje tržišta javnih nabavki ugovornih Strana i doprinos razvoju i proširenju svjetske trgovine.

CEFTA 2006 predviđa liberalizaciju trgovine kroz ukidanje količinskih ograničenja uvoza i izvoza i mjere jednakog efekta u trgovini između strana potpisnica, ukidanje izvoznih carina, taksi jednakog efekta carinama

⁴³ E. Rizvanović, (2013), 280

⁴⁴ E. Rizvanović, „Izazovi liberalizacije i tržišno natjecanje u Bosni i Hercegovini“, *Zbornik radova sa naučnog skupa: Liberalizam i zaštita konkurenčije*, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 13: 2/2010, 153.

⁴⁵ E. Rizvanović, „Šta je nama CEFTA“, *Pravna riječ*, 6: 20/2009, str. 548.

⁴⁶ A. Poljić, „Zloupotreba dominantnog položaja u pravu Bosne i Hercegovine“, završni magisterski rad, Pravni fakultet Univerziteta u Tuzli, 2014, str. 20.

i izvoznih taksi fiskalne prirode, kao i zabranu uvođenja novih izvoznih carina, taksi jednakog efekta carinama i izvoznih taksi fiskalne prirode.⁴⁷ U pogledu uvoznih carina, taksi jednakog efekta uvoznih carina fiskalne prirode, predviđena je klauzula mirovanja, odnosno da se neće uvoditi nove, niti će one koje se već primjenjuju biti povećane u trgovini između Strana, od dana koji prethodi potpisivanju Sporazuma.⁴⁸ Odredbe CEFTA 2006 zabranjuju određena konkurencijska ponašanja i to zloupotrebu dominantnog položaja i zabranjene sporazume.

Članom 20. je regulisano i pitanje zabranjenih sporazuma, te isti propisuje da ugovori između poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i dogovorno djelovanje poduzetnika, koja imaju za cilj ili efekat sprječavanje, ograničavanje ili poremećaj konkurenциje na teritorijama Strana u cijelini ili na njihovom značajnjem dijelu, kao i zloupotreba dominantne pozicije od strane jednog ili više poduzetnika na teritoriji Strana u cijelini ili na njihovom značajnjem dijelu, nisu u skladu sa pravilnim funkcioniranjem Sporazuma ukoliko mogu utjecati na trgovinu između strana potpisnica.

Analizirajući odredbe CEFTA 2006, Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Privremenog sporazuma i Zakona o konkurenциji BiH, vidimo dosljednost, odnosno usaglašenost odredbi ovih propisa o konkurenциji sa odredbama propisa EU. Svi ovi sporazumi rađeni su po uzoru na evropsko zakonodavstvo u ovoj oblasti, pa otuda i usklađenost sa istim, s tim što ostaje da se vidi u kojoj mjeri se ovi sporazumi praktično primjenjuju.

300

1.3.3. Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju je nova, treća generacija evropskih sporazuma ponuđena isključivo zemljama zapadnog Balkana, u sklopu Procesa stabilizacije i pridruživanja, koji se potpisuje na neodređeno vrijeme s ciljem doprinosa ekonomskoj i političkoj stabilnosti.⁴⁹ Potpisani je 16. juna 2008. godine, i predstavlja vrstu međunarodnog ugovora koji je ratifikovan odlukom Predsjedništva BiH i kao potvrđeni međunarodni ugovor može se smatrati dijelom pravnog poretkaa BiH.⁵⁰

Sporazum je stupio na snagu 01.06.2015. godine, a promoviše jačanje odnosa i razvijanje novih oblika saradnje između BiH i EU, regionalnu saradnju, postepeno uspostavljanje područja slobodne trgovine kao i slobodno kretanje radnika, poslovno nastanjivanje, pružanje usluga i kretanje

⁴⁷ Čl. 3. i 4. CEFTA

⁴⁸ Čl. 5. CEFTA

⁴⁹ <http://www.dei.gov.ba/, str. pristupljeno 28.02.2015. godine>

⁵⁰ B. Gajić, „Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju i pravo Evropske unije pred sudovima u Republici Srpskoj“, www.pravoeu.org, stranici pristupljeno: 28.02.2015. godine

kapitala pod uslovima propisanim Sporazumom. U preambuli istog Zajednica i BiH su se između ostalog sporazumjele da Zajednica podrži nastojanja BiH da završi prijelaz u funkcionalnu tržišnu privredu, te izrazile svoju opredijeljenost na postupno razvijanje oblasti slobodne trgovine i razvoj regionalne saradnje u svim oblastima obuhvaćenim sporazumom.⁵¹

Ovim Sporazumom BiH je preuzeila obavezu postepenog usklađivanja svog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU. U tom smislu treba istaći značaj koji se daje politici konkurenциje i koja se tretira kao dio obaveze harmonizacije domaćeg zakonodavstva sa komunitarnim propisima i kao jedan od principa realizacije sporazuma.⁵² Naime, u svim sporazumima ove vrste, koju EU zaključuje sa zemljama kandidatima ili potencijalnim kandidatima za ulazak u EU, postoji zabrana sporazuma, odnosno zabrana zloupotrebe dominantnog položaja koja može utjecati na zajedničko tržište, ali istovremeno postoji i obaveza usklađivanja i „približavanja“ zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, pri čemu značajnu ulogu ima Evropska komisija koja, radeći zajedno sa predstavnicima zemlje potpisnice, izdaje izvještaje dajući svoje mišljenje o stepenu napretka potpisnice sporazuma u pogledu usvajanja i primjene zakonodavstva.⁵³ Obaveza usklađivanja nastaje danom potpisivanja ovog sporazuma, pri čemu se u ranim fazama usklađivanje fokusira na osnovne elemente pravne stečevine koji se tiču unutrašnjeg tržišta i druge oblasti vezane za trgovinu, s tendencijom postepenog širenja na sve elemente pravne tečevine (acquisa) Zajednice iz sporazuma.⁵⁴

Za područje prava konkurenциje najznačajnija je odredba čl. 71. SSP koja propisuje da su nespojivi s propisnim funkcioniranjem ovog sporazuma, u mjeri u kojoj to može utjecati na trgovinu između Zajednice i Bosne i Hercegovine:

- 1) svi sporazumi između preduzeća, odluke udruženja preduzeća i dogovorno djelovanje među preduzećima, koji kao svoj predmet ili posljediču imaju sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurenциje;
- 2) zloupotreba dominantne pozicije jednog ili više preduzeća na teritoriji Zajednice ili Bosne i Hercegovine u cijelini ili njihovog značajnog dijela;
- 3) svaka državna pomoć kojom se narušava ili prijeti narušavanju konkurenциje davanjem prednosti određenim preduzećima ili određenim proizvodima.

⁵¹ E. Rizvanović (2010), 153.

⁵² D. Marković-Bajalović „Politika konkurenциje u sporazumima o stabilizaciji i pridruživanju”, *Pravni život*, 51: 7-8/2002, str. 30.

⁵³ A. S. Papadopoulos, *The International Dimension of EU Competition Law and Policy*, Cambridge university press, 2010., 108.

⁵⁴ čl. 70. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju

Pri tome su kao kriteriji na osnovu kojih se procjenjuje suprotna praksa određeni kriteriji postavljeni u konkurencijskim pravilima važećim u EU, i to čl. 82., 86. i 87. Ugovora o EZ i instrumenata za tumačenje koje su usvojile institucije Zajednice.

Sporazumom je predviđeno osnivanje posebnog tijela kojem će se povjeriti poslovi koji se odnose na pitanje državne pomoći sa ovlaštenjima da odobrava programe državne pomoći kao i ovlaštenje da odlučuje o povratu nezakonito dodijeljene državne pomoći, a u svrhu primjene odredbi čl 71. st. 1. Sporazuma, te je predviđeno da će se tokom prvih šest godina nakon stupanja na snagu sporazuma svaka državna pomoć koju dodjeljuje Bosna i Hercegovina ocjenjivati, uzimajući u obzir činjenicu da će se Bosna i Hercegovina smatrati područjem koje je identično područjima Zajednice koja su opisana u članu 87.(3) (a) Ugovora o EZ.⁵⁵

Ove odredbe (čl.87.(3)) predviđaju da u skladu sa zajedničkim tržištem mogu postojati pomoći za unapređenje ekonomskog razvoja područja sa izuzetno niskim životnim standardom ili ona područja u kojima postoji znatna nezaposlenost. Ovakvom regulacijom je BiH proglašena *ipso iure* ekonomski nerazvijenim područjem za period od šest godina od stupanja sporazuma na snagu, što podrazumijeva dopuštenost državne pomoći koje imaju za cilj ekonomski oporavak ovih područja u tom periodu, slično kao i kod Ugovora zaključenog između Makedonije, odnosno Hrvatske i Zajednice, s tim što je rok primjene bio u tom slučaju četiri, a ne šest godina.⁵⁶

Sporazum propisuje i osnivanje, odnosno povjeravanje ovlaštenja posebnom organu u odnosu na pitanje zabranjenih sporazuma i zloupotrebe dominantnog položaja, a na nivou BiH, ta ovlaštenja su povjerena Konkurencijskom vijeću BiH. Države koje su u prethodnom periodu potpisale Sporazume o stabilizaciji i pridruživanju sa EU, su redom države u kojima se tržišni način privređivanja tek razvija, pa se u tom smislu oslanjaju na iskustva zemalja sa razvijenom tržišnom privredom, prije svega članica EU.⁵⁷ U tom smislu, kako prilikom donošenja zakona koji se tiču pravila konkurenčije, tako i kod formiranja organa nadležnih za provođenje istih, slijedi se praksa evropskih zemalja, odnosno vrši se „preuzimanje“ pravne regulative iz propisa EU, a formiranje organa nadležnih za konkurenčiju se vrši po uzoru na organe u zemljama članicama.

Nakon što je Republika Hrvatska pristupila Evropskoj uniji, 15.12.2016. potписан je Protokol uz Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine, s jedne strane, i Evropskih zajednica i njihovih država članica, s druge strane, kako bi se uzelo u obzir pristupanje Republike

⁵⁵ čl. 71. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju

⁵⁶ D. Marković-Bajalović, (2002), 31.

⁵⁷ D. Marković-Bajalović (2002), 37.

Hrvatske Evropskoj uniji, a koji je ratifikovan Odlukom o ratifikaciji istog od strane Predsjedništva.⁵⁸

Zakon o konkurenciji BiH slijedi rješenja iz SSP, iako je donesen prije potpisivanja njega, a to iz razloga što je rađen po uzoru na rješenja data u odredbama Ugovora.

S obzirom na činjenicu da je Sporazum stupio na snagu skoro sedam godina nakon potpisivanja, od nadležnih organa se očekuje da ubrzano rade na provođenju reformi u skladu sa istim, a s ciljem povećanja tržišne konkurentnosti, osiguranja boljeg položaja privrednih subjekata i samih potrošača.

1.3.4. Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske unije i Bosne i Hercegovine (PSSP)

Imajući u vidu činjenicu da SSP nije bio stupio na snagu, to je to bio razlog prenošenja najvažnijih ekonomskih odredbi ovog Sporazuma u Privremeni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima između Evropske unije i Bosne i Hercegovine (PSSP). Razlog zašto je došlo do transportiranja najvažnijih ekonomskih odredbi iz SSP u Privremeni sporazum jeste vrijeme koje je bilo potrebno za stupanje na snagu „stabilizacijskog sporazuma“.⁵⁹ Od navedenih odredbi iz SSP, u Privremenom sporazumu nalaze se sljedeće: član 71. sada član 36., član 72. sada član 37., član 40. sada član 25., član 123. sada član 46., član 39. sada član 24.⁶⁰

Za oblast konkurenčije i zabranjenih sporazuma značajno je da i Privremeni sporazum predviđa nespojivost s propisnim funkcioniranjem privremenog sporazuma, u mjeri u kojoj može uticati na trgovinu između Zajednice i Bosne i Hercegovine, svih sporazuma između preduzeća, odluke udruženja preduzeća i dogovorno djelovanje među preduzećima, koji kao svoj predmet ili posljedicu imaju sprečavanje, ograničavanje ili narušavanje konkurenčije⁶¹, odnosno preuzima u potpunosti odredbe SSP u odnosu na ovo pitanje. Primjenu Privremenog sporazuma pratio je Privredni odbor za stabilizaciju i pridruživanje, čiji se članovi imenuju od strane Vijeća ministara BiH.⁶²

Privremeni odbor ima nekoliko pododbora i to Pododbor za trgovinu, industriju, carine i poreze, Pododbor za poljoprivredu, sigurnost hra-

303

⁵⁸ Službeni glasnik BiH 8/17

⁵⁹ E. Rizvanović (2013), 291.

⁶⁰ A. Poljić (2014), 25.

⁶¹ čl. 36. Privremenog sporazuma

⁶² E. Rizvanović, (2013), 291.

ne i ribarstvo, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenčiju, Pododbor za ekonomski i finansijska pitanja i statistiku, Pododbor za transport, okoliš, energiju i regionalni razvoj. Po završetku procesa ratifikacije SSP, predviđeno je da Privremeni odbor i pododbori prerastu u institucionalnu strukturu za praćenje provođenja Sporazuma.⁶³

1.4. Izvori prava na nivou EU

1.4.1. Primarni izvori

Ugovor o funkcionisanju Evropske unije je glavni i najznačajniji izvor prava u ovoj oblasti. Radi se u stvari o nizu ugovora, zaključivanih u periodu od 1953. godine, od Pariškog ugovora⁶⁴, Rimskih ugovora o uspostavljanju Evropske ekonomiske zajednice⁶⁵ i Evropske zajednice za atomsku energiju⁶⁶, preko Ugovora o Evropskoj uniji⁶⁷ do Ugovora iz Amsterdama⁶⁸ i Nice⁶⁹, sve do najnovijeg, Ugovora iz Lisabona⁷⁰(u daljem tekstu Ugovor).

Predanost Evropske zajednice u promociji konkurenčije na tržištu bio je značajan korak kada je 1957. godine potpisana Rimski ugovor, budući da je u evropskim ekonomijama postojao visok nivo državne kontrole, zakonitih sporazuma i protekcionističkih politika.⁷¹ Uvođenje komunitarnih propisa o pravu konkurenčije je imalo više ciljeva, transfer političkog suvereniteta, radi stvaranja jedinstvenog tržišta za dobrobit proizvođača i potrošača, fer utakmicu, sprečavaće tržišne moći, povećanje zaposlenosti i tako dalje.⁷²

Oblast konkurenčije je regulisana članovima od 101.-109. Ugovora, a

⁶³ <http://www.dei.gov.ba/dokumenti/default.aspx?id=4667&langTag=bs-BA>, (stranici pristupljeno 01.05.2015. godine)

⁶⁴ Ugovor kojim se uspostavlja Evropska zajednica za ugljen i čelik (18. aprila 1951. godine, na snagu stupio 23. Jula 1952., a istekao 23. jula 2002. godine.)

⁶⁵ Ugovor kojim se uspostavlja Evropska ekonomска zajednica (potpisana 25. marta 1957. u Rimu, na snagu stupio 1. januara 1958. godine.)

⁶⁶ Ugovor kojim se uspostavlja Evropska zajednica za atomsku energiju (potpisana 25. marta 1957. u Rimu, na snagu stupio 1. januara 1958. godine.)

⁶⁷ Ugovor o Evropskoj uniji (potpisana u Maastrichtu 7. februara 1992., a na snagu stupio 1. novembra 1993.)

⁶⁸ Ugovor iz Amsterdama (potpisana 2. oktobra 1997., a na snagu stupio 1. maja 1999.)

⁶⁹ Ugovor iz Nice (potpisana 26. februara 2001., a na snagu stupio 1. februara 2003.)

⁷⁰ Ugovor iz Lisabona (potpisana 13. decembra 2007., a na snagu stupio 1. decembra 2009. godine)

⁷¹ G. Monti, „EC Competition Law“, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, 1.

⁷² E. Rizvanović, „Osnovne odrednice prava konkurenčije Evropske unije“, *Pravni savjetnik*, Sarajevo, 14: 2/2003, 95.

zabranjeni sporazumi članom 101. Navedenim članom je dat okvir za prepoznavanje ovog oblika nedozvoljenog ponašanja, uz definisanje, na određeni način, uslova koji moraju biti ispunjeni da bi se radilo o sporazumu nedozvoljenog sadržaja, ali istovremeno bez definisanja samog pojma sporazuma. Pojam se tumači vrlo široko kako poduzetnici ne bi različitim oblicima dogovora zaobišli primjenu člana 101. i samim time i sankciju istog ništavost sporazuma.⁷³ Osim ovog člana, značajne su i odredbe Ugovora koje se tiču ovlaštenja Komisije u slučaju zabranjenih sporazuma. Članom 103. je predviđeno da Vijeće, na prijedlog Komisije i nakon savjetovanja s Europskim parlamentom, utvrđuje odgovarajuće uredbe ili direktive za primjenu načela određenih članovima 101. i 102. koje za cilj imaju da između ostalog, osiguraju poštovanje zabrana utvrđenih članovima 101. stav 1. i članom 102. predviđanjem novčanih kazni i periodičnih penala, kao i utvrđivanje detaljnih pravila za primjenu člana 101. stav 3., vodeći računa o potrebi osiguravanja učinkovitog nadzora s jedne, te najvećeg mogućeg pojednostavljenja administracije s druge strane, kao i po potrebi utvrđivanja područja primjene odredaba članaka 101. i 102. u različitim privrednim granama, i tako dalje.

Za oblast zabranjenih sporazuma značajna je i odredba člana 106. Ugovora. Naime, ovaj član predviđa zabranu državama članicama da donose ili ostavljaju na snazi mjere koje su u suprotnosti sa pravilima sadržanim, između ostalog i u članu 101. Ugovora, u slučaju kad se radi o javnim preduzećima i preduzeća kojima države članice daju posebna ili isključiva prava. Osim toga, ovim članom je propisano da se na preduzeća kojima je povjereno obavljanje usluga od općeg privrednog interesa ili koje su po svojoj prirodi monopolii koji ostvaruju prihod, takođe primjenjuju odredbe Ugovora, a naročito pravila o konkurenciji. Na taj način se pravila o zabranjenim sporazumima protežu i na javna preduzeća, sprječavajući ih da zbog svog specifičnog položaja krše pravila o konkurenciji i narušavaju stabilnost tržišta.

305

1.4.2. Sekundarni izvori

Drugi po značaju izvori prava za oblast konkurenčije i zabranjenih sporazuma na nivou EU su uredbe i direktive, koje se donose na osnovu čl. 103. Ugovora. Uredbe su obvezujući akti u cijelosti i za sve subjekte, kako na nivou Unije tako i u okviru nacionalnog pravnog poretku⁷⁴, dok su direktive u smislu unijiskog prava pravnoobavezujući akti upućeni

⁷³ A. Pošćić „Zabranjeni sporazumi u europskom pravu tržišnog natjecanja”, *Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 32: 1/2011, 346.

⁷⁴ N. Misita, *Evropska unija, osnivanje i razvoj*, Revicon, Sarajevo 2010., 173.

državama i obavezuju ciljem i sadržajem, ali ne samim načinom provođenja u nacionalnom pravnom poretku.⁷⁵ Dakle, osnovna razlika između ovih akata jeste njihova primjenjivost. Dok su uredbe direktno primjenjive u državama članicama, to nije slučaj sa direktivama, koje u slučaju kada budu donesene, stvaraju obavezu država članica za donošenjem akata za provođenje istih, pri čemu je bitno ostvariti cilj i sadržaj donesene direktive.

Najznačajnija Uredba za područje prava konkurenčije bila je Uredba broj 17 iz 1962. godine. Ova Uredba je davala mogućnost preduzećima i njihovim udruženjima da se obrate Komisiji sa zahtjevom da na osnovu činjenica kojima raspolaže potvrди da ne postoji osnov za primjenu čl. 81. st. 1. i člana 82. na konkretni sporazum, odluku ili dogovornu praksu.⁷⁶ Osim toga, Uredba je predviđala i postojanje grupnih izuzetaka, ali se čitav sistem vremenom pokazao kao neefikasan, zbog prevelikog broja zahtjeva pred Komisijom. Naime, Evropska komisija je vremenom uvidjela i isticala da su postojeće procedure u djelovanju protiv antikonkurenčijskog ponašanja u EU neadekvatne u smislu borbe sa rastućim problemima regulisanja zajedničkog tržišta, te da bi pristupanje novih članova moglo dovesti do zastoja u provedbi sistema tržišne konkurenčije.⁷⁷ Stoga je 2003. godine donesena Uredba Vijeća EZ br. 1/2003. Uredba je donijela mnoge novine, zastarjeli sistem notifikacije je uklonjen, razjašnjeni su odnosi između evropskih i nacionalnih tijela za konkurenčiju, kreirana je evropska mreža tijela nadležnih za konkurenčiju, te su ojačane istražne moći Komisije u slučajevima koji se tiču konkurenčije.⁷⁸

Što se tiče zabranjenih sporazuma, Uredba članom 1. predviđa da su sporazumi, odluke i usklađena djelovanja iz člana 81. stav 1. Ugovora, koji ne ispunjavaju uslove iz člana 81. stav 3. Ugovora, zabranjeni, odnosno oni koji ispunjavaju uslove iz člana 81. stav 3. nisu zabranjeni, a ni u jednom od tih slučajeva čemu nije potrebno donositi prethodnu odluku. Ovom Uredbom se teret dokazivanja postojanja povrede stavlja onome ko prijavljuje povredu, odnosno u slučaju stavljanja zahtjeva za izuzeće od zabrane, teret dokaza nosi onaj ko želi ostvariti izuzeće. Cilj Uredbe je i povećati ulogu sudova država članica, ali i da se izbjegne komplikovani sistem obaveštenja Komisije, koji je bio predviđen ranijom uredbom. Ono što je značajno da se Uredba pojavljuje, odnosno počinje se primjenjivati u 2004. godini, zajedno sa još jednom velikom promjenom koja se desila

⁷⁵ Ibid., 173.

⁷⁶ R.D. Vukadinović, *Uvod u institucije i pravo Evropske unije*, Centar za pravo Evropske unije Pravnog fakulteta u Kragujevcu, 2008., 343.

⁷⁷ C. Bovis, „Transforming the Application of EC Competition Laws”, *European Business Law Review*, 12: 5-6/2001, 98.

⁷⁸ I. Kokkoris/ I. Lianos, *The Reform of EC Competition Law: New Challenges*, *Kluwer Law International*, Alphen aan den Rijn, 2006., 161.

1. maja 2004. godine, a to je pristupanje deset novih članica EU. U tom smislu, proces proširenja i reforma prava konkurenциje bili su usko povezani i uticali su jedno na drugo.⁷⁹ Novom Uredbom trebalo je stvoriti efikasniji sistem provođenja postupka, a imajući u vidu i promjene nastale proširenjem Unije.

Uredba predviđa saradnju sa nacionalnim sudovima u smislu da u postupcima koji se odnose na primjenu člana 81. i 82. Ugovora, sudovi država članica mogu zatražiti od Komisije da im dostavi informacije koje se nalaze u njenom posjedu ili njeno mišljenje o pitanjima primjene propisa o tržišnoj konkurenciji Zajednice. Također je predviđeno da države članice dostavljaju Komisiji primjerak svake pisane presude nacionalnih sudova kojom se odlučuje o primjeni člana 81. ili člana 82. Ugovora, a takav primjerak dostavlja se bez odgađanja nakon što je potpuna pisana presuda dostavljena strankama.⁸⁰

Radi osiguranja jedinstvene primjene prava tržišne konkurenциje Zajednice Uredba predviđa da, kada nacionalni sudovi odlučuju o sporazumima, odlukama ili postupanjima iz člana 81. ili 82. Ugovora koji su već bili predmetom odluke Komisije, nacionalni sudovi ne mogu donositi odluke suprotne odluci koju je donijela Komisija, a također moraju izbjegavati donošenje odluka koje bi bile u suprotnosti s odlukom koju razmatra Komisija u postupku koji je pokrenula. Osim toga, predviđeno je i da kada tijela država članica nadležna za konkurenčiju donose odluke o sporazumima, odlukama ili postupanjima iz člana 81. ili 82. Ugovora, a koje su već bile predmetom odluke Komisije, ne mogu donijeti odluku koja bi bila suprotna donesenoj odluci Komisije.⁸¹

Na taj način se osigurava jedinstvena praksa na teritoriji svih zemalja članica Unije, kako od strane sudova, tako i od strane tijela posebno formiranih za pitanje konkurenčije.

1.4.3. Sudska praksa

Značajan izvor prava za područje prava konkurenčije predstavlja sudska praksa koju kreira Evropski sud pravde. Ovaj sud je osnovan Konvencijom o određenim institucijama koje su zajedničke Evropskim zajednicama, kao jedinstveni organ Evropskih zajednica, iznad njega nema kontrole, niti postoji mogućnost žalbe na njegove odluke.⁸²

⁷⁹ Cseres, KJ, „The Impact of Regulation 1/2003 in the New Member States”, *The Competition Law Review*, 6: 2/2010, 146.

⁸⁰ Uredba 1/2003, član 15.

⁸¹ Ibid., Član 16

⁸² E. Rizvanović, *Državna pomoć u zemljama Evropske unije: iskustvo za Bosnu i Šešla Ćatić*

Osiguravanje jednoobrazne primjene komunitarnog prava na području Unije je zadatak ovog suda koji ostvaruje kroz svoje nadležnosti, tumačenje odredbi prava Evropske unije i odlučivanje po tužbama država članica i građana čija su prava povrijeđena odlukom donesenom od strane organa Unije. Tumačenjem i primjenjivanjem odredbi osnivačkih ugovora kao i sekundarnih izvora prava, Evropski sud razvija sudsку praksu primjenjivu u nadolazećim slučajevima. Problemi s kojima se Sud može susresti pri tumačenju prava, povezani su i sa činjenicom da je svaki propis EU preveden na 23 jezika, od kojih svaki ima jednak značaj i jednaku vjerodostojnost, te u tom smislu je sud znao pri tumačenju ići tako daleko da ignoriše jasne riječi ugovora ukoliko će određena konstrukcija osigurati tumačenje koje najbolje odgovara širokim ciljevima Ugovora.⁸³ Karteli kao zabranjeni sporazumi smatraju se teškim povredama tržišnog natjecanja, te je europsko pravo tržišnog natjecanja odlukama Europske komisije i presudama Suda prvoga stupnja i Suda Europskih zajednica razvilo je bogatu praksu tumačenja različitih oblika kartela, načina njihova otkrivanja i dokazivanja.⁸⁴

Sudska praksa ovog suda ne predstavlja samo izvor prava na polju konkurenčije na nivou EU, nego je ista značajna i za Bosnu i Hercegovinu. Naime, u dijelu Zakona o konkurenčiji BiH koji govori o pokretanju postupka, članom 27. st 2. ovog Zakona, propisano je da Konkurenčijsko vijeće pokreće postupak po službenoj dužnosti ako postoji osnovana sumnja da se značajno sprečava, ograničava i narušava tržišna konkurenčija., a članom 41. st 7. istog Zakona, propisano je da Konkurenčijsko vijeće može u svrhu ocjene datog slučaja da se koristi sudsom praksom Europskog suda pravde i odlukama Europske komisije. U tom smislu, primjena sudske prakse ovog suda nije obavezujuća ali se na ovaj način, predviđajući je kao jedan od faktora koji se uzimaju u obzir pri donošenju odluka Vijeća o postojanju nedozvoljenih oblika ponašanja, direktno uvodi u pravo BiH. Ovo je posebno značajna odredba, imajući u vidu težnje BiH za prijem u članstvo EU, pa je važno već sada početi ne samo u skladu sa postignutim sporazumima uskladiti zakonodavstvo BiH sa EU zakonodavstvom, nego uskladiti i prasku u ovoj oblasti sa praksom Europskog suda.

Hercegovinu, Fojnica 2005., 96.

⁸³ A. Jones/B. Sufrin, „EC Competition Law: Text, Cases, and Materials“, *Oxford University Press*, Oxford 2008., 100. i 101.

⁸⁴ Kapural, Mirta, „Karteli= Zabranjeni sporazumi između tržišnih takmaka u pravu tržišnog natjecanja EU, *Pravo i porezi, RRF*, broj 12 Zagreb 2008., 84.

ZAKLJUČAK

Osnovna karakteristika pravnih izvora u oblasti konkurenčije i zabranjenih sporazuma jeste njihova razuđenost, odnosno činjenica da se nalaze u velikom broju propisa koje je ponekad teško upratiti, obzirom na stalni razvoj i izmjene, i to kako na nivou EU, tako i na nivou Bosne i Hercegovine, gdje se ovo pitanje reguliše i zakonima ali i velikim brojem podzakonskih akata. Nadalje, u odnosu na izvore u Bosni i Hercegovini i poređenje istih sa izvorima prava u odnosu na ovu oblast na nivou Evropske unije uočava se velika sličnost u regulisanju osnovnih pojmoveva i rješenja u ovoj oblasti. Naime, svi izvori na nivou Bosne i Hercegovine rađeni su po uzoru na evropske izvore, od sporazuma koje je Bosna i Hercegovina potpisivala sa zemljama u okruženju, preko Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Privremenog sporazuma pa do Zakona o konkurenčiji BiH. Pri tome je korištena tehniku prepisivanja, te u tom smislu u najvećem broju slučajeva imamo identična rješenja pojedinih pitanja kao i u pravnim izvorima na nivou Evropske unije. Međutim, ta formalna usklađenost propisa ne znači i stvarni stepen zaštite prava konkurenčije i zabranu restriktivnih sporazuma kakva postoji na nivou EU. U ovoj oblasti tek treba da se pokažu konkretni rezultati donesenih propisa, a što se ogleda kroz rad Konkurenčijskog vijeća BiH kao organa koji je i ustanovljen s ciljem provedbe Zakona o konkurenčiji BiH, ali u krajnjoj mjeri i kroz rad sudova. U tom smislu neophodna je šira edukacija, kako privrednih subjekata, tako i samih potrošača o pravu konkurenčije i problematici zabranjenih sporazuma, jer iako se ne odnose direktno na potrošače, ovi propisi ipak u velikoj mjeri posredno utječu na njihov položaj, u smislu zabrane ponašanja privrednih subjekata kojima bi stvarali povlašten položaj na tržištu za sebe, kroz povećanje cijena, a što u krajnjem stvara štetu za potrošače. Samo na taj način ostvariće se pravedna tržišna utakmica i dobrobit svih učesnika u istoj.

LEGAL SOURCES OF PROHIBITED AGREEMENTS AS AN UNAUTHORIZED FORM OF COMPETITION IN COMPETITION LAW AT THE LEVEL OF THE EUROPEAN UNION AND AT THE LEVEL OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

SUMMARY

Prohibited agreements as an unauthorized form of competition in competition law in our country are regulated by the Law on Competition of Bosnia and Herzegovina (“Official Gazette of Bosnia and Herzegovina”, No. 48/05, 76/07 and 80/09, hereinafter referred to as BiH Competition Law), and it is the same regulated issue of the appearance of these agreements, the permissible exemptions, the consequences of prohibited agreements, the procedure of initiating and conducting the proceedings, and establishing the existence of prohibited agreements as well as sanctions for the same. These agreements are also called monopoly agreements. The BiH Competition Law is almost entirely in line with EU regulations in this area, and this compliance stems from the fact that harmonization used the technique of “rewriting” European legislation. The subject of this paper is the presentation and analysis of legal sources of prohibited agreements as an unauthorized form of competitive action in competition law at the level of the European Union and at the level of Bosnia and Herzegovina.

310

Keywords: *competition law, prohibited agreements, legal sources of prohibited agreements, harmonization, regulations at the level of Bosnia and Herzegovina, regulations at EU level*